

۱۵۵۲۴۸۴

۱۹۲۲۲۲

ایشان آفرینان

روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی

ویراست دوم

www.ketab.ir

مؤلف:

دکتر علیرضا کاکاوند

روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی (ویراست دوم). مؤلف: دکتر علیرضا کاکاوند. - تهران: نشر روان، ۱۴۰۱
شانزده، ۳۰۴ ص: مصور، جدول، عکس، نمودار.
شابک: ISBN: 978 - 964 - 8345 - 58 - 2

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیفا.
موضوع: کودکان عقب‌مانده -- روان‌شناسی
موضوع: کودکان عقب‌مانده -- آموزش و پرورش -- گندذهنی
رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۹ کی ۷ ع / BF ۷۲۳
رده‌بندی دیویی: ۱۵۵/۴۵
شماره کتابشناسی ملی: ۲۱۰۱۷۸

بیایید به حقوق دیگران احترام بگذاریم

مخاطب عزیز، خواننده گرامی، این کتاب حاصل دسترنج چندین ساله مترجم و ناشر است. تکثیر آن به هر شکل و میزانی، بدون اجازه از ناشر و مؤلف، و خرید و فروش آن کاری نادرست، غیرقانونی، و غیرشرعی است. پیامد این عمل ناصواب موجب بی‌اعتمادی در فضای نشر و فروش کتاب می‌شود و می‌تواند زمینه‌ساز محیطی ناسالم جهت بی‌ارزش کردن زحمات دست‌اندرکاران فعالیت‌های فرهنگی و اقتصادی در جامعه شود که در نهایت، به زیان خود شما و فرزندان‌تان خواهد شد.

سایت
www.Ravabook.ir

پست الکترونیکی
ravan_shams@yahoo.com

- ❑ روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی (ویراست دوم)
- ❑ مؤلف: دکتر علیرضا کاکاوند
- ❑ ناشر: نشر روان
- ❑ نوبت چاپ: دهم، بهار ۱۴۰۲
- ❑ لیتوگرافی، چاپ و صحافی: طیف‌نگار
- ❑ تعداد صفحات: ۳۲۰ صفحه
- ❑ شمارگان: ۱۱۰۰
- ❑ شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۳۴۵-۵۸-۲
- ❑ ISBN: 978 - 964 - 8345 - 58 - 2

مرکز پخش: تهران - خیابان زرتشت غربی، بین خیابان پنجم و ششم، پلاک ۶۳
تلفن: ۸۸۹۷۳۳۵۸-۹ ۸۸۹۶۷۷۰۴ ۸۸۹۶۵۲۲۸ تلفکس: ۸۸۹۶۲۷۰۷

فهرست مطالب

پیشگفتار مؤلف پانزده

❖ فصل اول: کودکان استثنایی ۱

۱	مقدمه
۲	ویژگی‌های کودکان استثنایی
۳	بافت کودک استثنایی
۴	اثر خانواده
۴	بافت اجتماع: اثر محیط
۵	رواج کودکان استثنایی
۵	مشکلات موجود در تعیین رواج کودکان استثنایی
۵	دلایل تغییر در رواج کودکان استثنایی
۶	دلالت‌های تکنولوژیک
۷	طبقه‌بندی کودکان استثنایی
۷	عوامل بحران‌آفرینی که با معلولیت همراهند
۹	موقعیت‌های آموزشی
۱۳	برنامه آموزش انفرادی
۱۴	خودآزمایی تشریحی
۱۴	سؤالات چهارگزینه‌ای

❖ فصل دوم: عوامل خطر ساز، مداخله و پیشگیری ۱۷

۱۷	مقدمه
۱۷	تعاریف و اصطلاحات
۱۸	انواع عوامل خطر ساز
۱۹	عوامل زیستی
۱۹	عوامل قبل از تولد
۱۹	عفونت و بیماری مادر
۲۱	سوءاستفاده مادر از مواد
۲۳	سن بالای مادر

۲۵	عوامل پری‌ناتال
۲۵	محرومیت از اکسیژن
۲۶	نارسی و تولد با وزن پایین
۲۷	عوامل بعد از تولد
۲۷	عوامل خطر ساز محیطی
۳۲	تشخیص‌های مضاعف
۳۲	عقب‌ماندگی ذهنی
۳۳	دیگر گروه‌های در خطر
۳۳	ارزیابی
۳۳	ارزیابی کودکی
۳۳	مؤلفه‌های یک ارزیابی جامع
۳۶	پیشگیری
۳۶	برنامه‌سراغاز
۳۷	برنامه‌کارولینا
۳۸	برنامه‌رشد و سلامت نوباوگی
۳۸	برنامه‌پیش از تولد / اوایل نوباوگی المیرا
۳۹	برنامه‌سلامت روانی اولیه
۴۰	سطوح پیشگیری
۴۰	پیشگیری اولیه
۴۰	پیشگیری در مراحل مختلف بارداری و کودکی
۴۲	مشاوره ژنتیک
۴۲	پیشگیری ثانویه
۴۲	سرند کردن
۴۲	ابزارهای سرند کردن
۴۳	پیشگیری ثالث
۴۴	یکپارچه‌سازی اجتماعی افراد ناتوان از نظر رشدی
۴۵	خودآزمایی تشریحی
۴۶	سؤالات چهارگزینه‌ای

❖ فصل سوم : خانواده‌کودکان استثنایی

۴۹	مقدمه
۵۰	عکس‌العمل خانواده در مقابل استثنایی بودن
۵۳	شناسایی و سازش یا فشار روانی در خانواده
۵۵	مشکلات ویژه‌ای که والدین کودکان تیزهوش دارند
۵۶	فرزند معلول و تعامل والدین
۵۸	نظریه سیستم‌ها و خانواده
۵۹	رویکرد نظام‌های خانوادگی

۶۰	عواملی که بر واکنش خانواده تأثیر دارند
۶۰	ویژگی‌های کودک استثنایی
۶۱	ویژگی‌های خانوادگی
۶۲	فشار خانواده / بحران خانواده
۶۴	اثر معلولیت بر والدین
۶۵	اثر معلولیت بر مادران
۶۵	اثر معلولیت بر پدران
۶۶	اثر معلولیت بر خواهرها و برادرها
۶۷	نظام رویارویی والدین با معلولیت فرزند
۶۷	نظام روزن
۶۷	۱- آگاهی از مشکل
۶۷	۲- شناسایی مسئله اصلی
۶۸	۳- علت‌یابی
۶۸	۴- چاره‌جویی
۶۸	۵- پذیرش یا طرد
۶۸	نظام سلبه
۶۹	۱- حالت هشدار
۶۹	۲- مرحله مقاومت
۶۹	۳- مرحله فرسودگی
۷۰	خودآزمایی تشریحی
۷۱	سؤالات چهارگزینه‌ای

❖ فصل چهارم: عقب‌ماندگی ذهنی ۷۳

۷۳	مقدمه
۷۴	تعریف عقب‌ماندگی ذهنی
۷۶	سطوح عقب‌ماندگی ذهنی
۷۶	عقب‌ماندگی خفیف
۷۶	عقب‌ماندگی متوسط
۷۸	عقب‌ماندگی شدید
۷۸	عقب‌ماندگی عمیق
۷۹	نیمرخ‌های رشدی
۸۰	عقب‌ماندگی ذهنی در بزرگسالی
۸۰	سندرم دان و بیماری آلزایمر
۸۱	عقب‌ماندگی ذهنی و اختلال‌های روانی دیگر
۸۱	گروه‌های در معرض خطر عقب‌ماندگی ذهنی
۸۲	توزیع نمرات هوشیهر

۸۳	ارزشیابی مهارت‌های هوشی
۸۴	ارزشیابی رفتار سازشی
۸۵	نمونه‌ای از مقیاس رفتار سازشی
۸۵	سبب‌شناسی
۸۷	اختلال‌های کروموزومی
۸۹	تقسیم کروموزوم‌ها
۸۹	تقسیم میتوز
۸۹	تقسیم میوز
۹۰	ژن
۹۱	ژنوتیپ، فنوتیپ، هموزیگوت و هتروزیگوت
۹۲	ژن‌های غالب و مغلوب
۹۳	اختلال‌های مربوط به کروموزوم‌های جنسی
۹۳	سندرم ترنر
۹۳	سندرم فوق زن
۹۴	سندرم کلاین فelter
۹۴	سندرم فراکارو
۹۵	سندرم فوق مرد
۹۵	سندرم X شکننده
۹۵	اختلال‌های مربوط به کروموزوم‌های معمولی
۹۵	سندرم دان
۹۷	سندرم ادوارد
۹۹	سندرم پاتو
۹۹	سندرم صدای گربه
۹۹	سندرم پرادر - ویلی
۱۰۰	اختلال‌های متابولیک
۱۰۰	فنیل کتونوریا
۱۰۱	گالاکتوزمیا
۱۰۱	سایر اختلال‌های متابولیک
۱۰۳	اختلال‌های مربوط به کروموزوم‌های معمولی با ژن غالب
۱۰۳	نوروفیبروماتوزیز
۱۰۳	توبروزاسکلروز - ایی لوئیا
۱۰۴	اختلال‌هایی که علت اصلی آنها کاملاً شناخته نشده است و با عقب‌ماندگی همراهند
۱۰۴	آنانسفالی
۱۰۴	هیدرانسفالی
۱۰۴	پورانسفالی
۱۰۵	هیدروسفالی

بیشگفتار مؤلف

کودکان استثنایی همانند کودکان دیگر انسانهایی هستند که باید از حقوق انسانی خاص خود برخوردار شوند. امروزه از این باور بسیار مهم حمایت می‌شود که کودکان ناتوان را باید ابتدا به عنوان انسان و کودکانی که می‌توانند از تجربه‌ها و آموزش‌های عادی بهره ببرند، نگریست. هدف این کتاب نیز تلاش برای تحقق چنین هدف دشواری است. از خوانندگان - معلمان، معلمان آینده و متخصصان مرتبط با این حوزه - انتظار می‌رود هم به شباهت‌های کودکان ناتوان با همتایان هم‌سن و سال آنها و هم به ویژگی‌های یادگیری منحصر به فرد آنها (که ممکن است ناشی از ناتوانی آنها باشد) توجه داشته باشند.

یکی از دلایل بسیار مهم تأکید بر شباهت‌ها این است که احتمال جدا شدن از تجربه و محیط‌های عادی آموزشی را کاهش می‌دهد. سال‌های متمادی، این نگرش که چنین کودکانی باید از خدمات آموزشی ویژه استفاده نمایند، باعث شده بود که این کودکان، معلمان، والدین و برنامه‌های آنها از تجربه‌های محیط‌های آموزشی عادی جدا شوند.

تمرکز بر تفاوت‌ها ممکن است باعث شود معلمان باور کنند که آنها مهارت‌های لازم برای تدریس به کودکان با برجسب ناتوانی را ندارند یا اینکه این چنین کودکانی مسئولیت‌پذیر نیستند. هر دو فرض در بهترین شرایط دارای نتایج منفی، و در بدترین حالت، ویرانگر هستند. یادگیری درباره ویژگی‌های منحصر به فرد این کودکان نیز اهمیت دارد. کودکان ناشنوا و نابینا با استفاده از راهبردهای آموزشی خاص که با ناتوانی آنها منطبق است به طور کارآمدتری یاد خواهند گرفت. کودکان مبتلا به ناتوانی یادگیری به راهبردهای فردی و آگاهانه‌ای نیاز دارند که بر یادگیری خواندن و نوشتن متمرکز است. حوزه آموزش ویژه، بیش از چند دهه است که چنین راهبردهایی را تهیه و گسترش داده است. به علاوه، این گونه راهبردها ممکن است یادگیری کودکانی را که واجد شرایط دریافت خدمات آموزشی ویژه تشخیص داده شده‌اند را نیز بهبود بخشد.

برای کتاب حاضر می‌توان دو هدف عمده در نظر گرفت: اولین هدف، آشنا کردن خوانندگان با شباهت‌ها و تفاوت‌های این گروه از کودکان با کودکان عادی همسال و هدف دیگر آرایه نگرش، دانش و

مهارت‌های مناسب و ضروری برای روبه‌رو شدن با این گروه از کودکان، به خوانندگان است.

کتاب حاضر از ۹ فصل تشکیل شده که هر فصل به مقوله‌ای از کودکان استثنایی اختصاص دارد. هر فصل هدف‌های رفتاری و پرسش‌هایی به صورت چندگزینه‌ای و تشریحی دارد که به فراگیری بهتر خوانندگان کمک می‌کند. بیشتر فصول از الگوی معینی پیروی می‌کنند، به این ترتیب که در ابتدای هر فصل مقدمه‌ای آورده شده و سپس به تعریف و طبقه‌بندی، شیوع‌شناسی، علل، ویژگی‌ها، ارزیابی و تشخیص، اقدامات و توصیه‌های آموزشی پرداخته‌ایم.

کتاب روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی برای ۳ واحد درسی روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی در دوره‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد تهیه شده است و خواندن آن به دانشجویان، مربیان و معلمان آموزش و پرورش ویژه و والدینی که فرزند ناتوان دارند توصیه می‌شود.

در پایان از آقای رحیم دانایی که ویراستاری کتاب را انجام داده‌اند و مدیر نشر روان، آقای قاسم شمس که مساعدت و امکان چاپ این کتاب را فراهم ساختند و از سرکار خانم منصوره خالتری که زحمت حروفچینی و صفحه‌بندی آن را برعهده داشتند، سپاسگزاری می‌کنم.

علیرضا کااوند

بهار ۱۳۸۵